

מובא במשנה, ששליח ממדינת הים מעיד על גט, "בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו- פסול" משום שאין עדות לחציו. הגמרא מביאה רשימה של דברים שמחולקים לחציו (טו-טז):

- א. אמר רב חסדא: גידוד חמשה ומחיצה חמשה - אין מצטרפין, עד שיהא או כולו במחיצ' או כולו בגידוד. דרש מרימר: גידוד חמשה ומחיצה ה' - מצטרפין. והלכתא: מצטרפין.
- ב. בעי אילפא: ידים, טהורות לחצאין או אין טהורות לחצאין?
- ג. אמר רבי ירמיה, הרי אמרו: הבא ראשו ורובו במים שאובין, וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין - טמא. בעי ר' ירמיה: חציו בביאה וחציו בנפילה, מאי? תיקו.
- ד. אמר רב פפא, הרי אמרו: בעל קרי חולה שנתנו עליו תשעה קבין מים - טהור; בעי רב פפא: חציו בטבילה וחציו בנתינה, מאי? תיקו.

בספק של המחיצה נחלקו האמוראים בהלכה. בשתי הספקות האחרונות בידינו רחיצה וטבילה נשארה הגמרא ללא הכרעה- בתיקו. אך בספק על נטילת הידיים לחצאין, הגמרא לא הכריעה, מאידך גם לא אמרה תיקו. ונחלקו הפוסקים (רמב"ם, טור ועוד) האם נטילת ידיים לחצאין כשרה או לא.

יש לעיין בצורה כללית על כל סוגיית החצאין, מה הנקודה היסודית בספקות הללו?

המשנה ברורה הביא שני טעמים לנטילת ידיים, וזה לשונו (סי' קנח סק"א):

טעם תקנת נטילה הוא משני דברים:

- א. אחד מפני סרך תרומה והיינו כיון ידיים עסקניות הן ונוגעים בכל דבר ובזמן שהיה נוהג טומאה וטהרה והכהנים אכלו תרומה היו צריכין ליטול ידיהם מדברי סופרים קודם אכילת תרומה כדי שלא יטמאו בנגיעתן וכדי שיהיו רגילין הכהנים בזה גזרו ג"כ על כל איש ישראל האוכל פת שאסור לאכול עד שיטול ידיו וגם עבשיו שאין הכהנים אוכלין תרומה מפני הטומאה לא בטלה תקנה זו כדי שיהיו רגילים בני ישראל כשיבנה בהמ"ק ב"ב לאכול בטהרה
- ב. ועוד טעם לתקנת נטילה משום נקיות וקדושה וסמכו בגמרא [ברכות נ"א] אקרא דזהתקדשתם והייתם קדושים [סמ"ג]:

סיבה ראשונה, לטהר את הגוף מן הטומאה. סיבה שנייה, משום נקיות וקדושה. הפרי מגדים הביא לכאורה נפקא מינה להלכה (שם):

חדא סרך הנהיגו מעצמם כך, ועוד חז"ל תקנוה (עיין מה שכתבתי בפתיחה ד"ה אמר), הכל דלא כתוספות. **ונפקא מינה פת שלא הוכשר, נילוש במי פירות, וקבע סעודה עליה דמברך המוציא כמבואר בסיומן קס"ח סעיף ז', לטעם סרך טומאה הני לא מוכשר, ולטעם גנאי תרומה הני נמי, וי"ל לא פלוג.**

כלומר, פת שנילושה במי פירות, תצטרך נטילה רק בשביל נקיות, משום שהפת הנ"ל לא הוכשרה לקבל טומאה. אמנם הוא מוסיף שלא חילקו חכמים בין הטעמים. אך נראה לענ"ד שמהספק בגמרא שלנו עולה ניסיון לחלק.

אדם שמחלק את הנטילה שלו לשני חצאין, אזי הוא מנקה את ידיו. אך השאלה מתחילה לגבי נוהג הטומאה, ע"כ שואל אילפא "ידיים טהורות לחצאין או לא". ששם צריך כמות של רביעית מים על הידיים העסקניות. שתי הבחינות הללו הם שני חצאים של פעולה שלימה שנקראת "נטילת ידיים".

לפני שהאדם אוכל לחם, הוא נפרד מטומאת הידיים, שהם בחינת "סור מרע". ולאחר מכן מתחבר לנקיות וקדושה שהם בבחינת "עשה טוב" (האכילה בקדושה). הפעולות הללו משלימות אחת את השנייה, ע"כ הגמרא לא אמרה 'תיקו' ל' עמידה במקום ללא הכרעה (אלא השאירה מקום לפוסקים להכריע).

אך בשתי הספקות הבאות, על מים שחציים בטבילה וחציים בנטילה הם ממש סותרים. טבילה, המגמה היא התבטלות. ונטילה, היא פעולת טהרה מצד האדם. נראה לענ"ד שהגמרא העמידה בתיקו בשונה מהמח' הקודמת.